

БОРОВИК П. М.

к. е. н., доцент
Уманський національний університет садівництва
borovikpm@gmail.com

БЕЧКО В. П.

к. е. н., доцент
Уманський національний університет садівництва
borovikpm@gmail.com

КОДОЛА М. Ю.

магістр
Уманський національний університет садівництва
borovikpm@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ВИТРАТ БЮДЖЕТІВ ВІТЧИЗНЯНИХ МУНІЦИПАЛІТЕТІВ

У статті розглянуто проблеми фінансування видатків місцевих бюджетів. За результатами аналізу обґрунтовано висновок: місцеві бюджети в Україні з кожним роком все більше стають бюджетами проїдання, в яких практично не передбачаються капітальні видатки на збільшення активів місцевих громад. Обґрунтовано, що проблема фінансування витрат бюджетів муніципалітетів потребує комплексного підходу, тобто її вирішення вимагає не лише економії бюджетних ресурсів, оптимізації витрат та підвищення рівня фінансового забезпечення бюджетних установ і закладів місцевого рівня, але й посилення доходної бази бюджетів місцевого самоврядування шляхом розширення повноважень муніципалітетів стосовно запровадження нових місцевих податків та зборів, введення обов'язкових місцевих зборів на утилізацію сміття, а також використання в бюджетному процесі як на рівні держави, так і бюджетів місцевого самоврядування програмно-цільового методу бюджетного планування.

Ключові слова: місцеве самоврядування, місцеві бюджети, видатки місцевих бюджетів, місцеві податки, бюджетне планування.

БОРОВИК П. Н.

к. э. н., доцент
Уманский национальный университет садоводства
borovikpm@gmail.com

БЕЧКО В. П.

к. э. н., доцент
Уманский национальный университет садоводства
borovikpm@gmail.com

КОДОЛА М. Ю.

магистр
Уманский национальный университет садоводства
borovikpm@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ РАСХОДОВ БЮДЖЕТОВ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ МУНИЦИПАЛИТЕТОВ

В статье рассмотрены проблемы финансирования расходов местных бюджетов. По результатам анализа обоснован вывод: местные бюджеты в Украине с каждым годом все больше становятся бюджетами, в которых практически не предусматриваются капитальные расходы на увеличение активов местных общин. Обосновано, что проблема финансирования расходов бюджетов муниципалитетов требует комплексного подхода к ее решению и требует не только экономии бюджетных средств и оптимизации бюджетных расходов, повышения уровня финансового обеспечения бюджетных учреждений местного уровня, но и усиления доходной базы местных бюджетов путем расширения полномочий муниципалитетов по внедрению новых местных налогов и сборов, введения новых местных сборов за утилизацию отходов, а также использования в бюджетном процессе как на уровне государства, так и бюджетов местного самоуправления программно-целевого метода бюджетного планирования.

Ключевые слова: местное самоуправление, местные бюджеты, расходы местных бюджетов, местные налоги, бюджетное планирование.

BOROVİK P. M.

candidate of economic sciences, associate professor
Uman National University of Horticulture
borovikpm@gmail.com

BECHKO V. P.

candidate of economic sciences, associate professor
Uman National University of Horticulture
borovikpm@gmail.com

KODOLA M. Y.

master's degree student
Uman National University of Horticulture
borovikpm@gmail.com

THE PROBLEMS OF FINANCING OF BUDGETS' EXPENSES OF NATIONAL MUNICIPAL GOVERNMENT

The article is devoted to the problem of financing of the expenses of local budgets. According to the results of the analysis the authors made the conclusion that every year local budgets in Ukraine have more and more expenses, in which there are practically no capital expenses to increase the assets of local communities. The authors proved that the problem of financing of budgets' expenses of municipal government requires a complex approach, so the solution of this problem needs not only budget savings, the optimization of the expenses for the increasing of the level of finance services of budget institutions and local institutions, but also the increasing of the income base of local budgets with the help of expansion of authorities of municipal government towards the introduction of new local taxes and the establishment of required local fees for recovering of waste and also the using of special-purpose programmed of budget planning in budget process at national and local levels.

Keywords: local government, local budgets, the expenses of local budgets, local taxes, budget planning.

Постановка проблеми. В умовах ринкових перетворень та інтеграційних процесів в Україні виникає потреба у перегляді традиційно сформованих підходів до визначення цілей, завдань, принципів і механізмів розподілу видатків місцевих бюджетів, за рахунок яких фінансуються потреби бюджетних установ і закладів місцевого значення. Необхідно також зазначити, що сучасний стан вітчизняних бюджетних установ вимагає посиленої уваги з боку держави, оскільки ці заклади внаслідок недостатнього рівня їх фінансування позбавлені можливості належного розвитку, що, в свою чергу, часто зумовлює невідповідний рівень якості соціальних послуг, які отримують пересічні громадяни.

Перелічене вимагає підвищення уваги науковців до проблем фінансування витрат бюджетів місцевих громад та було першопричиною цієї публікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відмітити, що проблеми виконання видаткової частини місцевих бюджетів не могли залишитись поза увагою вчених. Зокрема, саме цій проблематиці присвячені дослідження С. Юрія [4; 11], Й. Бескида [1], О. Василика [6], І. Лук'яненко [8], К. Павлюк [9]. Віддаючи належну шану напрацюванням перелічених науковців та публікаціям з цієї проблематики безлічі інших дослідників, слід, проте зазначити, що недоліки сучасного порядку фінансування витрат бюджетів місцевого рівня не лише до цього часу не вирішені, але й наразі суттєво загострились. Саме це й зумовило проведення даного дослідження, визначило його мету і завдання.

Метою даної статті є розробка напрямів вдосконалення сучасного механізму фінансування витрат місцевих бюджетів.

Для виконання поставленої мети в ході проведення даної розвідки використано економіко-статистичні методи досліджень, зокрема табличний, графічний, монографічний методи та метод порівняння.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати дослідження, проведеного за даними звітів про виконання місцевих бюджетів одного з районів Черкаської області,

показали, що не дивлячись на суттєве збільшення розмірів видатків місцевих бюджетів зазначеного району (за останні чотири роки – більше ніж на третину), протягом досліджуваного періоду питома вага витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення, на освіту та охорону здоров'я у видатках місцевих бюджетів району щорічно зменшувалась (табл. 1).

Зокрема, як свідчать дані, наведені в таблиці 1, за досліджувані роки частка соціальних видатків в структурі загальних витрат місцевих бюджетів досліджуваного району скоротилась на 7,6 %, що відбулось за рахунок скорочення частки витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення місцевих жителів на 1,1 %, видатків на освіту – на 3,1 %, видатків на охорону здоров'я – на 3,4 %.

Таблиця 1

Видатки зведеного бюджету одного з районів Черкаської області*

Показники	2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт
I. Розміри окремих груп видатків зведеного бюджету району, млн грн.:								
Всього видатків бюджету	130,7	130,9	146,7	146,1	156,3	156,2	173,4	174
з них								
- на державне управління	12,1	10,1	13,8	13,8	23,9	23,9	25,8	25,8
- на освіту	32,5	34,5	37,9	37,8	36,7	36,7	45,5	40,5
- на охорону здоров'я	25,1	24,7	28	26	26,1	25,1	28,5	27
- на культуру	12,5	12,2	16,2	14,8	17,1	11,8	17,2	13
- на соціальний захист і соціальне забезпечення	25,1	24,8	27,1	27,3	29,5	28,6	31,1	30,9
- на фізкультуру і спорт	5,3	5,1	5,9	6,1	6,3	5,2	6,5	10,2
- на будівництво	10,9	10,1	11	10,3	11,9	10,7	12,1	11,4
- на потреби транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, телекомунікацій та інформатики	7,2	9,4	6,8	12	4,8	14,2	6,7	15,2
II. Питома вага окремих груп фактичних видатків у загальних витратах зведеного бюджету району, % :								
- на соціальний захист і соціальне забезпечення	18,9		18,7		18,3		17,8	
- на освіту	26,4		25,9		23,5		23,3	
- на охорону здоров'я	18,9		17,8		16,1		15,5	

*За даними Управління державної казначейської служби в одному з районів Черкаської області.

Поряд з цим, показники, наведені в таблиці 1 демонструють зростання в 2012 році витрат на фізкультуру і спорт у загальних видатках місцевих бюджетів району. Погоджуючись, що збільшення фінансування розвитку спортивно-оздоровчих закладів району є позитивним явищем, зазначимо, що це відбулось за рахунок субвенції з державної казни в розмірі 6,5 млн грн на капітальний ремонт стадіону в райцентрі.

Крім того, позитивним, на нашу думку є зростання видатків місцевих бюджетів району на будівництво, транспорт, дорожнє господарство, телекомунікації та інформатику. Поряд з цим, як демонструють показники, наведені нами на рисунку 1, переважна частина зазначених витрат останніми роками – це поточні витрати на утримання доріг, ремонт комунального транспорту, утримання телекомунікаційних мереж та мережі зв'язку.

Як переконливо демонструють показники, наведені нами на рисунку 1, не дивлячись на те, що сукупні витрати місцевих бюджетів досліджуваного району на утримання місцевого дорожнього господарства, транспорту, зв'язку, телекомунікацій та інформатики протягом 4 досліджуваних років зросли майже на 3/4, питома вага капітальних видатків у витратах на

зазначені цілі з року в рік зменшуються і в 2012 році порівняно з 2009 роком скоротилась майже на 40 відсоткових пункти.

Рис. 1. Частка капітальних витатків у витратах зведеного бюджету досліджуваного району на транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатику (за даними Управління державної казначейської служби в одному з районів Черкаської області)

Варто зазначити, що показники виконання місцевих бюджетів досліджуваного району за їх витратами показують, що капітальні витатки становлять вельми незначну частину витрат бюджетів муніципалітетів досліджуваного району (табл. 2).

Таблиця 2

Частка поточних та капітальних витатків у загальних витратах зведеного бюджету досліджуваного району, %*

Види витатків	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Поточні витатки	98,8	99,0	99,3	99,2
Капітальні витатки	1,2	1,0	0,9	0,8

*За даними Управління державної казначейської служби в одному з районів Черкаської області.

Крім того, за період 2009–2012 рр. частка капітальних витатків місцевих бюджетів досліджуваного району в їх загальних витратах зменшилась на 1/3. Така ситуація, на наше переконання, свідчить про те, що місцеві бюджети району з кожним роком все більше стають бюджетами проїдання, в яких практично не передбачаються витатки на збільшення капітальних активів місцевих громад.

Варто зазначити, що схожою є ситуація з виконанням видаткової частини бюджетів місцевого самоврядування загалом по Україні [1; 3; 8–11].

Враховуючи викладене, вважаємо, що виникла нагальна потреба реформування системи фінансування витатків як бюджетів місцевих громад досліджуваного району, так й інших муніципалітетів України.

В той же час, необхідно зазначити, що на сучасному етапі розвитку фінансових відносин вирішення цього завдання повинно бути комплексним, тобто передбачати не лише перегляд системи витатків локальних бюджетів, але й порядку формування їх доходів, оскільки видаткова частина бюджетів повинна бути підтверджена їх доходною базою.

Практичними шляхами реформування бюджетних відносин в Україні, які дадуть змогу вирішити проблеми фінансування витатків місцевих бюджетів, як показали результати

досліджень, можуть бути наступні заходи:

- розширення повноважень місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих податків і зборів та їх адміністрування;
- запровадження нових місцевих зборів за збирання та утилізацію сміття;
- запровадження обов'язкових внесків на охорону здоров'я в екологічно неблагополучних районах;
- стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і впровадження місцевих бюджетних програм їх підтримки;
- заборона на використання в Україні субвенцій та обмеження стосовно використання трансфертів інших видів;
- посилення бюджетної дисципліни та підвищення ефективності бюджетних витратків завдяки їх довгостроковому плануванню;
- поетапне запровадження програмно-цільового методу бюджетного планування доходів та витрат місцевих бюджетів;
- професійне навчання сучасним методикам планування бюджету фахівців, що працюють у сфері державних фінансів;
- вдосконалення існуючого переліку бюджетних програм з метою усунення організаційних та інформаційних обмежень, що заважають роботі установ;
- розробка та запровадження системи обліку виконання бюджетних програм та звітності про їх виконання;
- посилення роботи стосовно аналізу ефективності бюджетних витрат та узагальнення результатів такого аналізу з метою їх використання в ході бюджетного планування;
- підвищення рівня капітальних витратків у структурі витрат бюджетів місцевих громад.

Перелічені заходи зумовлять підвищення рівня самодостатності та самозабезпечення місцевих бюджетів, підвищення рівня ефективності витрат бюджетів місцевого рівня, спрощення бюджетних процедур, а також сприятимуть зростанню бюджетних доходів та скороченню бюджетних витрат а також посиленню контролю за використанням бюджетних ресурсів, що повністю відповідає як вимогам Бюджетного кодексу України [5] та Європейської хартії місцевого самоврядування [7], так і світовій практиці бюджетних відносин [4, с. 48–56].

Висновки. Недоліки вітчизняної системи фінансування витратків місцевих бюджетів зумовлюють необхідність суттєвого вдосконалення механізмів її практичного здійснення. В той же час проблема фінансування витрат бюджетів муніципалітетів потребує комплексного вирішення, тобто не лише оптимізації витрат та підвищення рівня їх фінансового забезпечення, але й посилення доходної бази локальних бюджетів та повсюдного запровадження програмно-цільового методу бюджетного планування.

Подальші наукові пошуки в зазначеному напрямі досліджень, на наше переконання, слід присвятити прогнозуванню наслідків від запровадження кожного із запропонованих нами шляхів вдосконалення чинного порядку виконання бюджетів місцевого рівня.

Список використаних джерел

1. Бескид Й. М. Бюджетні фінансування та їх напрями / Й. М. Бескид. – Тернопіль : Карт-бланш, 2000. – 85 с.
2. Фінанси : навч. посібник / [П. К. Бечко, Л. Д. Тулуш, В. П. Бечко, П. М. Боровик]. – Львів : «Новий Світ - 2000», 2011. – 345 с.
3. Боровик П.М. Доходи місцевих бюджетів як запорука фінансової самостійності місцевого самоврядування / П.М. Боровик, В.П. Бечко // Вісник Уманського національного університету садівництва. – 2013. – № 1–2. – С. 143–148.
4. Бюджетна система : [підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія]. – К. : Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. – 871 с.
5. Бюджетний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.profiwins.com.ua/uk/legislation/kodeks/927.html>.

6. Василик О. Д. Державні фінанси України : [навчальний посібник] / О. Д. Василик – К. : Вища школа, 2004. – 685 с.

7. Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України № 52/97-ВР від 15.07.1997 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://realtymagazine.com.ua/modules.php?op=%20modload&name=News&file=article&sid=971&%20mode=%20nested&order=0&thold=0http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036.

8. Лук'яненко І. Г. Трансформація джерел доходів місцевих бюджетів / І. Г. Лук'яненко // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 31–38.

9. Павлюк К. В. Оцінка стану міжбюджетних відносин в Україні / К. В. Павлюк, О. Б. Федорчук // Наука й економіка. – 2013. – № 2(30). – С. 62–66.

10. Прядко В. В. Проблеми формування доходної частини місцевих бюджетів та шляхи їх розв'язання / В. В. Прядко // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 1 (18). Економічні науки. – С. 6–12.

11. Юрій С. І. Антологія бюджетного механізму : [монографія] / С. І. Юрій, В. Г. Демянишин. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 250 с.
